

ЗНАЧЕННЯ СУСПІЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНОГО ДІЯННЯ У РОЗМЕЖУВАННІ СКЛАДІВ ЗЛОЧИНІВ ТА ВІДМЕЖУВАННІ ЇХ ВІД СКЛАДІВ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Л. Брич

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, 79000, Львів, Україна*

Розглянуто функції, які можуть бути властиві такій ознаці об'єктивної сторони складу злочину як суспільно небезпечне діяння в процесі розмежування складів злочинів та відмежування їх від складів адміністративних правопорушень.

Ключові слова: суспільно небезпечне діяння, склад злочину, розмежування складів злочинів, відмежування складів злочинів від складів адміністративних правопорушень.

Проблемі об'єктивної сторони складу злочину як одному з чотирьох елементів складу злочину, у теорії кримінального права приділено достатньо уваги. Немає жодного підручника із Загальної частини кримінального права, який би не містив відповідної структурної частини. Цій проблемі присвячувалися й монографічні дослідження та інші наукові публікації. В деяких з цих робіт детально розглядалося значення ознак об'єктивної сторони складу злочину для кримінально-правової кваліфікації [1, с. 68–91; 2, с. 22–27], стосовно ж розмежування складів злочинів та відмежування їх від складів інших правопорушень воно констатувалося [2, с. 22–27; 3, с. 95; 4, с. 63; 5, с. 55–56; 6, с. 17–18]. Але питання про те, в чому ж виражається таке значення практично не піднімалося. З іншого боку, у працях, присвячених проблемам теорії кримінально-правової кваліфікації, застосування кримінального закону, що містять структурні частини, в яких досліджуються загальні питання розмежування складів злочинів, завжди приділялась увага ролі ознак об'єктивної сторони складу злочину у розмежуванні. У більшості робіт, в яких більш чи менш повно розглядаються теоретичні питання розмежування складів злочинів, автори виділяють розмежування за об'єктивною стороною серед розмежування за іншими елементами складу злочину, яке дехто з авторів називає видом [7, с. 333–336], інші виділяють його як один із етапів цього процесу [8, с. 117–128], інші розглядають, ніяк не називаючи [9, с. 106–107, 10., с. 117]. В межах цих досліджень, автори на прикладах ілюстрували роль окремих ознак об'єктивної сторони складу злочину у розмежуванні. Проте, розглядалися ці питання фрагментарно, без виокремлення дослідження різних функцій тієї чи іншої ознаки.

Тому потрібно проаналізувати саме можливі функції конкретних ознак об'єктивної сторони у розмежуванні складів злочинів.

Ознакам об'єктивної сторони належить особлива роль у розмежуванні складів злочинів, що закладається ще на етапі нормотворення в процесі диференціації кримінальної чи юридичної відповідальності за посягання на певний об'єкт кримінально-правової охорони. Як писав С.А. Тарарухін, для ознак об'єктивної сторони в цілому характерним є високий ступінь інформативності. Саме тому вони найбільш часто знаходять своє відображення у диспозиції кримінально-правової норми [11, с. 91]. Саме за об'єктивною стороною найчастіше відбувається розмежування всередині кожної групи злочинів, пов'язаних з посяганням на спільний для них родовий об'єкт. – писав Ф.Г. Бурчак [12, с. 37]. Є.В. Фесенко звертав увагу, що розмежувальне значення мають не всі ознаки об'єктивної

сторони, а лише ті, котрі відображають специфіку саме даного виду злочину. Такими він називав діяння, наслідки, спосіб, ситуацію [10, с. 117].

Суспільно небезпечне діяння – єдина універсальна обов'язкова ознака об'єктивної сторони складу злочину [13, с. 133]. Як відомо, вона названа у кожній диспозиції статті (частини статті) Особливої частини, що містить описання конкретного основного складу злочину, тобто є ознакою, яка має значну варіативність свого описання у диспозиції статті (частини статті) Особливої частини КК й відповідно значну варіативність проявів у реальній дійсності. І ця обставина обумовлює особливу роль суспільно небезпечного діяння в розмежуванні складів злочинів. Перш за все, ця особливість полягає в тому, що встановлення тотожності змісту самого лише суспільно небезпечного діяння у певних складах злочинів уже достатньо для того, щоб вести мову про наявність між ними такого співвідношення, яке обумовлює потребу в їхньому розмежуванні. На відміну від, наприклад, форми вини, чи родового об'єкта.

Перш ніж розглядати функції суспільно небезпечного діяння у розмежуванні складів злочинів потрібно зупинитися на окремих його характеристиках, кожна з яких має свій вплив на можливу його роль у розмежуванні. Суспільно небезпечне діяння у кримінальному праві традиційно поділяють на дві форми: дію і бездіяльність. Варто зауважити, що такий підхід суперечить усталеному у філософії розумінню співвідношення таких категорій діалектики як зміст і форма. Більш обґрунтованим є підхід російських авторів В.Б. Малініна і А.Ф. Парфьонова, які не вдаючись у теоретичні дискусії і обґрунтування, ведуть мову про дію і бездіяльність як два види родового поняття діяння. Вони називають дві логічні підстави для виокремлення кожного з видів діяння, як самостійних явищ реальної дійсності. Перша – це характер поведінки особи: активна чи пасивна. Друга – характеристика конструкції правової норми, в суперечність з якою вступає вчинене діянням. Ці вчені стверджують, що термін діяння використовується законодавцем не для об'єднання дії і бездіяльності в одне поняття, а для визнання злочином не думок, не "небезпечного стану особи", а саме тільки діяння, тобто зовнішньої поведінки людини [2, с. 32–35].

Те саме можна сказати щодо виділення форм злочинної дії, таких як фізичний вплив, слово і жест [6, с. 48].

Поняттям же "форма" відображається інша характеристика суспільно небезпечного діяння, а саме те, як воно описане в диспозиції кримінально правової норми, тобто вербальний прояв такого описання. Сукупність ознак, особливостей дії чи бездіяльності охоплюються поняттям "зміст".

Суспільно небезпечне діяння, як і будь-яке явище об'єктивного світу, характеризується не лише змістом і формою, а й може бути охарактеризоване через такі філософські категорії як сутність і явище, кожна з цих пар співвідношень перебуває одна з одною у співвідношенні тотожності. Співвідношення змісту і форми характеризує поняття, яке відображає ознаку складу злочину, а співвідношення сутності і явища стосується злочинного діяння як ознаки злочину – явища реальної дійсності. Отож, відповідником категорії "зміст" є категорія "сутність", а категорії "форма" – "явище".

Суспільно небезпечне діяння як спільна ознака складів злочинів апріорі обумовлює можливість таких типів їхнього співвідношення: 1) бути суміжними, 2) бути передбаченими нормами, що можуть конкурувати як загальна і спеціальна, 3) як кілька спеціальних норм, 4) як частина і ціле; 5) фігурувати у одній формулі кримінально-правової кваліфікації, що відображує ідеальну сукупність злочинів.

Тип співвідношення детермінується не змістом суспільно небезпечних діянь, які є спільними ознаками, а може бути визначений, щодо конкретних складів злочинів залежно від співвідношення ознак, за якими вони відрізняються.

Поділ суспільно небезпечного діяння на два види: дію і бездіяльність на ролі цієї ознаки як спільної ознаки складів злочинів відображується таким чином, що спільними ознаками складів злочинів можуть бути лише такі діяння, які у кожному з порівнюваних складів злочинів збігаються не тільки за змістом, а й за видом. Але сказане стосується тих випадків, коли діяння у тому чи іншому складі злочину може бути виражене лише в одному з його видів. Якщо ж суспільно небезпечне діяння описане в законі так, що в кожному з порівнюваних складів злочинів ним охоплюється як активна поведінка, так і пасивна поведінка, то спільною ознакою складів злочинів воно бути може, як у теоретичному аналізі, не прив'язаному до конкретної ситуації, так і у конкретній ситуації правозастосування. Так суспільно небезпечне діяння, яке полягає у позбавленні життя іншої людини, а за термінологією законодавця, - заподіяння смерті іншій людині, незалежно від того є воно дією чи бездіяльністю, є спільною ознакою таких суміжних складів злочинів, як "Умисне вбивство" (ч. 1 ст. 115 КК) і "Вбивство через необережність" (ст. 119 КК).

Властивість спільності цієї ознаки складу злочину буде мати місце як у тому випадку, коли збігається і зміст, і форма, так і тоді, коли збігається лише одна з цих якостей. Наприклад, викрадення є спільною ознакою складів крадіжки (ч. 1 ст. 185 КК) і грабежу (ч. 1 ст. 186 КК) і за змістом, і за формою.

А наприклад, погане поводження з військовополоненими у складі злочину, передбаченому у ст. 434 КК і жорстоке поводження з військовополоненими у складі, закріпленому у ст. 438 КК "Порушення законів та звичаїв війни" – повністю збігаються за змістом, незважаючи на те, що смислове навантаження слів "погане" і "жорстоке" не ідентичне, в зв'язку з чим вони не однакові за формою. Вказівка у диспозиції ст. 434 КК на такі альтернативи неодноразовому поганому поводженню, як те, що воно пов'язане з особливою жорстокістю, або спрямоване проти хворих і поранених, дає підстави вважати таке "погане поводження" жорстоким.

У Особливій частині КК досить багато складів злочинів, спільною ознакою яких є форма суспільно небезпечного діяння, а розмежувальною ознакою – його зміст. Особливо складним є таке розмежування, якщо названа ознака є єдиною розмежувальною ознакою суміжних складів злочинів. Так, однією зі спільних ознак складів злочинів проти безпеки виробництва є форма суспільно небезпечного діяння, а саме: порушення певних правил. Відрізняються ж вони, за винятком "Порушення правил безпеки на вибухонебезпечних підприємствах або у вибухонебезпечних цехах" (ст. 273 КК) за змістом суспільно небезпечного діяння, тобто за тим, які саме вимоги безпеки праці порушені. Порушення, до речі, може бути вчинене, як шляхом дії, так і бездіяльності. Щоправда, як зазначається у кримінально-правовій літературі, розмежування за характером¹ порушення вимог безпеки праці викликає труднощі на практиці (тобто за змістом суспільно небезпечного діяння – Л.Б.) [14, с. 13], наприклад, діяння, котрі полягали у порушенні вимог нормативно-правових актів про проведення робіт з підвищеною небезпекою замість відповідної частини ст. 272 КК "Порушення правил безпеки

¹ При цьому незрозуміло, що автор вкладає в поняття "характер порушення вимог законодавства про охорону праці" – адже воно не вписується в жодне з відомих співвідношень філософських категорій (форми і змісту, сутності і явища).

виконання робіт з підвищеною небезпекою" судами було кваліфіковано за відповідними частинами ст. 271 КК "Порушення вимог законодавства про охорону праці" [15, с. 23–29]. Дослідники пояснюють такий стан застосування кримінально-правових норм про злочини проти безпеки виробництва, перш за все, недосконалістю нормативно-правових актів інших галузей законодавства, до яких доводиться звертатися, з'ясовуючи зміст суспільно небезпечного діяння, викладеного бланкетним способом [14, с. 13].

В тих випадках, коли тотожність форми суспільно небезпечного діяння як ознаки складу злочину поєднується зі збіжністю злочинного діяння, яке розглядається як явище, буває настільки щільною, що встановити відмінність у його сутності можливо лише за допомогою аналізу інших ознак об'єктивної сторони, зокрема обстановки вчинення злочину. Проілюструвати це можна на відомому прикладі співвідношення "Порушення правил безпеки виконання робіт з підвищеною небезпекою" (ст. 272 КК) і "Порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами" (ст. 286 КК), щодо якого існують роз'яснення пленуму Верховного Суду України, котрі змістово відтворюють відповідні положення п. 14 постанови Пленуму Верховного Суду України від 10 жовтня 1982 р. з наступними змінами і доповненнями "Про практику застосування судами України законодавства у справах, пов'язаних з порушенням вимог законодавства про охорону праці". Так, у п. 22 постанови Пленуму Верховного Суду України №7 від 12 червня 2009 р. "Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини проти безпеки виробництва" міститься таке положення: "якщо під час виконання робіт за допомогою транспортних засобів було порушено правила безпеки дорожнього руху чи експлуатації транспорту відповідальність настає саме за порушення цих правил, незалежно від місця, де їх було порушено. Якщо ж особа під час виконання таких робіт (навіть під час руху чи експлуатації транспорту) порушила не ці, а інші правила (наприклад, правила охорони праці, правила безпеки на вибухонебезпечних підприємствах тощо), її дії за наявності до того підстав підлягають кваліфікації за статтями КК, які передбачають відповідальність за недодержання саме інших правил, а у відповідних випадках – за злочини проти життя та здоров'я особи або за знищення чи пошкодження майна".

Тому законодавцю у разі обґрунтованої потреби диференціювати кримінальну відповідальність саме за сутністю злочинного діяння потрібно розмежувальну функцію покласти на більш очевидні показники, які вказують на вищий чи нижчий ступінь суспільної небезпеки діяння. Це давно відомо у кримінальному праві, що розглядаючи злочинне діяння його слід брати не ізольовано, а в тих конкретних умовах місця, часу і оточуючої обстановки, в яких воно було виконано. Тому суттєвими характеристиками злочинної дії (бездіяльності) є спосіб, місце, час і обстановка вчинення злочину [4, с. 10].

У розділі XIX Особливої частини КК "Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини) є досить велика група складів злочинів, спільною ознакою яких є форма суспільно небезпечного діяння, що відображує збіжність явищної сторони відповідної ознаки злочину. Це ст. 406 КК України "Порушення статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями за відсутності відносин підлеглості" – ст. 414 КК України "Порушення правил поведіння зі зброєю, а також із речовинами і предметами, що становлять підвищену небезпеку для оточення" – ст. 415 КК України "Порушення правил водіння або експлуатації машин" – ст. 416 КК України "Порушення правил

польотів або підготовки до них” – ст. 417 КК України “Порушення правил кораблеводіння” – ст. 418 КК України “Порушення статутних правил вартової служби чи патрулювання” – ст. 419 КК України “Порушення правил несення прикордонної служби” – ст. 420 КК України “Порушення правил несення бойового чергування” – ст. 421 КК України “Порушення статутних правил внутрішньої служби”.

Відрізняються вони за змістом і сутністю суспільно небезпечного діяння, тобто за тим, які конкретні вимоги, встановлені яким актом, порушено в тому чи іншому випадку. Щодо окремих з названих складів злочинів для того, щоб оцінити фактичні обставини справи і їх відповідність такій ознаці складу злочину як суспільно небезпечне діяння, потрібно призначати військово-технічну експертизу, або отримувати висновок спеціаліста(-ів). Це стосується вчинення злочинів, передбачених: ст. 414 КК; ст. 415 КК; ст. 416 КК України; ст. 417 КК України.

Так, у вироку Військового апеляційного суду центрального регіону України від 23 червня 2005 р. у справі про „Скнилівську авіакатастрофу” (так звана "справа льотчиків"), з посиланням на висновок спеціаліста встановлено, „що порушення порядку виконання „косої петлі з поворотом” в бік опущеного напівкрила підсудним Топонарьом призвело до втрати літаком керованості і його катастрофи. Той факт, що екіпаж приступив до виконання демонстраційного польоту, не знаючи меж пілотажної зони, не впевнившись в безпечності виконуваного завдання, не провівши рекогносціювання шляхом додаткового прольоту над аеродромом, призвів саме до того, що літак впав саме на скупчення людей, які прийшли на свято” [16, с. 61]. Вчинене було кваліфіковано за ст. 416 КК „Порушення правил польотів або підготовки до них”.

Що стосується статей 418-421 КК, то вони передбачають відповідальність за порушення військовослужбовцями правил несення спеціальних служб. Останні передбачені різними нормами відповідних статутів та інших актів військового законодавства. Для встановлення і оцінки фактичних обставин справи в таких злочинах повинно вистачити юридичних знань.

Ще складнішою для розмежування є така ситуація в законі, коли однакове за змістом діяння у різних складах злочинів має відмінну форму, тобто різне вербальне вираження. Це провокує у правозастосувача, чи особи, яка тлумачить закон, хибне перше враження про те, що склади злочинів відрізняються за суспільно небезпечним діянням. Так, наприклад, складно побачити доцільність у пропозиції К.П. Задоя поряд з існуванням ст. 365 КК "Перевищення влади або службових повноважень" доповнити чинний КК статтями "Службове свавілля" та "Присвоєння влади або службових повноважень службовою особою" [17, с. 12], склади злочинів, передбачені якими охоплюють частину тих діянь, котрі за чинним КК оцінюються як "Перевищення влади або службових повноважень". Обґрунтовуючи висунуту ним новачію, дослідник вважає, що виокремлені ним різновиди дій, які у поєднанні з іншими обставинами традиційно розглядаються правозастосовчою практикою та теорією кримінального права як перевищення влади або службових повноважень, мають іншу кримінально-правову природу і штучно "втиснуті" в рамки юридичного складу злочину, передбаченого ч. 1 ст. 365 КК. Головним його аргументом є те, що зазначені дії не підпадають під вироблений в теорії кримінального права загальний критерій визначення дії у юридичному складі перевищення влади або службових повноважень – "дії, що можуть бути правомірними за певних умов". Іншими словами, сутність діяння у складі перевищення влади або службових повноважень за К.П. Задоею виражається

у наведеному критерії. Аналіз змісту діянь, відповідальність за які виокремлена в запропонованих дисертантом статтях, приводить до висновку, що для складу перевищення влади або службових повноважень К.П. Задоя залишає лише діяння, які зводяться до порушення процедури, тобто ті, що описані в підпункті б) п. 5. постанови Пленуму Верховного Суду України №15 від 26 грудня 2003 р. "Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень": "вчинення дій, виконання яких дозволяється тільки в особливих випадках, або з особливого дозволу, або з додержанням особливого порядку, – за відсутності цих умов". Але зміст усіх виокремлених К.П. Задоею у самостійні склади злочинів діянь переплітається. І в певних умовах сутність їх може бути однаковою. Наприклад, виконання функцій службовою особою, які є компетенцією вищестоящої службової особи за певних умов (ситуація крайньої необхідності) є правомірним і необхідним вчинком. Такі умови регламентуються законодавством. За відсутності таких умов це діяння, якщо брати до уваги запропоновані К.П. Задоею статті, одночасно можна оцінювати і як перевищення влади або службових повноважень і як присвоєння влади або службових повноважень, тобто вчинення дій, що належать до компетенції іншої службової особи.

Лінгвістичне тлумачення дає підстави стверджувати, що всі виокремлені К.П. Задоею діяння є проявами перевищення влади або службових повноважень, тобто вчинення службовою особою діянь поза своєю компетенцією. Сутність їх однакова. Навряд чи відмінним є ступінь їхньої суспільної небезпечності, що могло б бути підставою диференціації кримінальної відповідальності.

Крім того, одне з альтернативних діянь, передбачених диспозицією запропонованої К.П. Задоею статті "Службове свавілля", а саме: "втручання у діяльність іншої службової особи з метою перешкодити здійсненню цією особою своєї влади або службових повноважень чи добитися винесення нею неправомірного рішення ..." є таким самим як те, котре у доктрині кримінального права традиційно вважається проявом зловживання владою або службових повноважень.

Таким чином, через однакову сутність діянь, які К.П. Задоя пропонує "розвести" по різних складах злочинів, розглянуту пропозицію вважаю необґрунтованою і такою, що не полегшить правозастосування, а, навпаки, створить невиправдані труднощі для розмежування складів злочинів.

Перспективи існування у Особливій частині КК окремої статті про відповідальність за перевищення влади або службових повноважень є недоцільними з інших причин, також пов'язаних з характеристиками суспільно небезпечного діяння в цьому складі злочину. Вони будуть розглянуті далі в ході аналізу розмежувальної функції суспільно небезпечного діяння.

Розглядаючи суспільно небезпечне діяння як спільну ознаку складів злочинів потрібно враховувати, що воно може бути як одноактною, так і багатоктною поведінкою. Так, суспільно небезпечне діяння є однією з кількох спільних ознак складів "Зґвалтування" (ст. 152 КК) та "Примушування до вступу в статевий зв'язок" (ст. 154 КК). Збігається у цих складах зміст суспільно небезпечного діяння, який полягає в тому, що статевий зв'язок з потерпілою особою здійснюється за відсутності її дійсної добровільної згоди. Примушування до статевого зв'язку у складі злочину, передбаченого ч. 1 чи 2 ст. 154 КК України, – це домагання як одного статевого контакту природним чи неприродним способом, так і тривалого в часі статевого зв'язку [18, с. 319]. Суспільно ж небезпечне діяння у складі зґвалтування чи насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним

способом – це, як правило, одноразовий акт злочинної поведінки, або, як випливає з п. 7 постанови Пленуму Верховного Суду України “Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи” від 30 травня 2008 р. №5 [19], вчинення з єдиним умислом без значної перерви у часі двох чи більше статевих контактів з однією й тією ж потерпілою особою. Але ця відмінність не створює різниці у змісті цих ознак.

Діяння, як ознака складеного складу злочину, не буває тотожною за змістом ознакою з діянням, що є ознакою складу злочину, що співвідноситься з ним як частина. Адже складений склад злочину – це той, який включає два чи більше складів злочину, кожен з яких передбачений окремою кримінально-правовою нормою. У кожній зі складових складеного складу злочину мусить бути своє діяння, що відрізняється за змістом від ознаки, котра посідає місце суспільно небезпечного діяння у системі ознак складеного складу злочину. Інакше він не буде складеним складом злочину. У кримінально-правовій літературі висловлювались й інші точки зору, зокрема, стосовно проблеми кваліфікації, так званих, поєднаних діянь. Детальніше ця проблема розглядалась автором цих рядків у межах поняття спільних ознак складу злочину [20, с. 220–236]. Ознака ж, котра посідає місце суспільно небезпечного діяння в системі ознак самостійного складу злочину може бути тотожною за змістом (тобто спільною) ознакою з тією ознакою з іншого складу злочину, яка не виступає як діяння, наприклад, є способом складеного складу злочину. Так, погроза вбивством є суспільно небезпечним діянням у складі злочину, закріпленому у ст. 129 КК “Погроза вбивством”. Така сама за змістом і формою ознака є способом вчинення злочину у складі “Вимагання” (ч. 2 ст. 189 КК).

Зроблений висновок не суперечить твердженню, що спільність змісту суспільно небезпечного діяння може бути передумовою такого співвідношення між складами злочинів, котре визначає конкуренцію норм, що їх містять, як частини і цілого. У складах злочинів, що передбачені конкуруючими як частина і ціле нормами, суспільно небезпечне діяння може бути спільною ознакою у тих випадках, коли склад злочину, передбачений нормою про ціле, є повнішим за того, котрий передбачений нормою про частину, за рахунок включення до нього суспільно небезпечних наслідків, або за рахунок більшого розміру суспільно небезпечних наслідків. Особливо це поширено у співвідношенні складів злочинів та складів адміністративних правопорушень.

Діяння, якщо його розглядати як явище, в багатьох випадках є спільною ознакою певного складу злочину та складу аналогічного адміністративного правопорушення. Як і в тому випадку, коли суспільно небезпечне діяння є спільною ознакою складів злочинів, так і в розглядуваній ситуації, тотожність змісту відповідних ознак складу злочину і складу адміністративного правопорушення, визначає можливість такого самого співвідношення між складами правопорушень, які можуть бути: 1) суміжними, 2) передбаченими нормами, що можуть конкурувати як загальна і спеціальна, 3) передбаченими кількома спеціальними нормами; 4) співвідноситися як частина і ціле; 5) у одній формулі кримінально-правової кваліфікації, що відображує ідеальну сукупність правопорушень.

Особливо багато таких випадків збігу мають складі злочинів, передбачені статтями розділу VIII Особливої частини КК України „Злочини проти довіри” зі складами адміністративних правопорушень, передбачені статтями глави 7 Особливої частини КУпАП, складі злочинів, передбачених статтями Розділу VII

Особливої частини КК "Злочини у сфері господарської діяльності" зі складами адміністративних правопорушень, передбачених статтями глави 8 КУпАП, склади злочинів, передбачених статтями Розділу XI Особливої частини КК "Злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту" зі складами адміністративних правопорушень, передбачених статтями глави 10 КУпАП. До прикладу візьмемо склад адміністративного правопорушення, закріплений у ст. 791 КУпАП „Недодержання екологічних вимог під час проектування, розміщення, будівництва, реконструкції та прийняття в експлуатацію об'єктів чи споруд” та склад злочину, передбачений ст. 236 КК „Порушення правил екологічної безпеки”¹. У наведених складах правопорушень тожним є зміст одного з альтернативних діянь, яке у диспозиції ч.1 ст. 236 КК сформульоване так: "порушення правил екологічної безпеки під час проектування, розміщення, будівництва, реконструкції, введення в експлуатацію, експлуатації та ліквідації підприємств, споруд, пересувних засобів та інших об'єктів", а у диспозиції ст. 79-1 КУпАП – "недодержання екологічних вимог під час проектування, розміщення, будівництва, реконструкції або прийняття в експлуатацію об'єктів чи споруд". Ст. 791 КУпАП „Недодержання екологічних вимог під час проектування, розміщення, будівництва, реконструкції та прийняття в експлуатацію об'єктів чи споруд” – норма про частину. Ст. 236 КК „Порушення правил екологічної безпеки” – передбачає ознаки норми про ціле. Настання в результаті вчинення суспільно-небезпечного діяння, зміст якого однаковий, як у складі розглядуваного адміністративного правопорушення, так і у відповідному складі злочину, наслідків, передбачених у диспозиції ст. 236 КК: загибелі людей, екологічного забруднення значних територій, або інших тяжких наслідків вказує на наявність у вчиненому складу злочину, а не складу адміністративного правопорушення. Якщо ж діяння, описане у диспозиції ст. 791 КУпАП, не потягло названих наслідків, то вчинене має кваліфікуватись як адміністративне правопорушення. Такий однозначний висновок можливий тому, що мова йде про співвідношення складу адміністративного правопорушення зі складом злочину, суб'єктивна сторона якого характеризується необережним відношенням винного до суспільно небезпечних наслідків. Замах на такий злочин неможливий.

Більш складною є ситуація відмежування складу адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 53-1 КУпАП "Самовільне зайняття земельної ділянки" і складу злочину, закріпленого у ст.1971 КК "Самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво", зумовлена спільністю форми діяння, яка в реальній дійсності виливається у спільність злочинного діяння як явища; та спільністю змісту суспільно небезпечного діяння, яка не призводить до однакової сутності діяння у випадку вчинення реального посягання. На те, що реально вчинений злочин від адміністративного проступку має відрізнятися за сутністю діяння (його масштабністю) законодавець вказує шляхом включення до конструкції відповідного складу злочину суспільно небезпечних наслідків. Якщо зіставити лише тексти статей, то вони відрізняються матеріальністю складу злочину і формальністю складу адміністративного правопорушення. Фактично ж у багатьох випадках значна шкода законному володільцю чи власнику земельної ділянки автоматично заподіюється самим фактом вчинення самовільного її зайняття. Це означає, що відношення до наслідків злочину може бути як умисним, так і необережним. Виникає проблема відмежування замаху на злочин від

¹ Детальніше про це див.: [21, с. 31–38].

закінченого адміністративного правопорушення. Оскільки в основі цього відмежування лежить суб'єктивний критерій, то це істотно утруднює кримінально-правову кваліфікацію. Для того, щоб усунути передумови, що могли б створити проблеми у відмежуванні розглядуваних складів правопорушень автором цих рядків у висновку кафедри кримінального права і кримінології Львівського національного університету імені Івана Франка про проект Закону України „Про внесення змін до Кримінального і Кримінально-процесуального кодексів України щодо відповідальності за самовільне захоплення земельної ділянки” пропонувалися нові редакції відповідних статті Особливої частини КК та Особливої частини КУпАП. Суть цієї пропозиції в тому, щоб діяння було не спільною, а відмежувальною ознакою складу злочину від складу адміністративного правопорушення.

Стаття 191¹. Незаконне зайняття земельної ділянки

Незаконне зайняття всієї або частини земельної ділянки, що перебуває у власності або в законному користуванні іншої особи, установи чи організації, - карається...

Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, вчинене повторно або групою осіб, або вчинене щодо земельної ділянки, віднесеної до категорії особливо цінних земель, -

карається...

Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, вчинене щодо земельної ділянки, яка знаходиться в межах охоронних зон, зон санітарної охорони, санітарно-захисних зон або зон особливого режиму використання земель, або якщо вони завдали шкоди у великому розмірі –

карається...

Організація групових дій, спрямованих на незаконне зайняття земельної ділянки, -

карається...

Організація групових дій, спрямованих на незаконне зайняття земельної ділянки, вчинена службовою особою, -

карається...

Статтю 53¹ „Самовільне зайняття земельної ділянки” Кодексу України про адміністративні правопорушення викласти у новій редакції:

Стаття 53¹. Перешкоджання здійсненню права власності або права користування земельною ділянкою

Створення перешкод власнику або законному користувачу земельної ділянки вільно володіти, користуватися, розпоряджатися земельною ділянкою, а так само незаконне проникнення на земельну ділянку всупереч волі власника або законного користувача, -

тягнуть за собою...

Таким чином, суспільно небезпечне діяння може виконувати функцію спільної ознаки складу злочину. Диференціація кримінальної відповідальності – це встановлення різної за суворістю кримінальної відповідальності за посягання на один і той самий об'єкт. Суспільно небезпечне діяння, як явище, що визначає об'єкт злочину, є наріжним каменем диференціації кримінальної відповідальності, поряд з об'єктом кримінально-правової охорони. Ця ознака є спільною у всіх, змодельованих в ході диференціації кримінальної відповідальності, законодавчих конструкціях злочину. Виявлення спільності уже самої цієї ознаки породжує потребу в розмежуванні складів злочинів. Діяння можуть бути спільними ознаками

складів злочинів як тоді, коли у них збігається і зміст, і форма, так і тоді, коли вони є тотожними чи лише за змістом, чи тільки за формою. Властивість суспільно небезпечного діяння бути спільною ознакою складів злочинів, і складів інших правопорушень (наприклад, адміністративних чи дисциплінарних) не має жодних формальних особливостей, порівняно з його властивістю бути спільною ознакою складів злочинів. Винятком може бути те діяння, у якому втілена вся суспільна небезпека злочину, наприклад, вбивство.

Ситуації, коли у різних складах злочинів чи складах злочинів і складах адміністративних правопорушень збігається зміст чи форма суспільно небезпечного діяння є найбільш складними для кримінально-правової кваліфікації. Тому ознаки, за якими такі склади злочинів відрізняються, мають бути особливо чіткими, визначеними за допомогою формально визначених понять і, якщо не існує гострої потреби диференціювати кримінальну відповідальність за ознаками суб'єктивної сторони, належати до об'єктивних ознак чи суб'єкта складу злочину. Наприклад, суміжним зі складом „Ухилення від військової служби шляхом самокалічення або іншим способом” (ст. 409 КК) є склад „Ухилення від призову на строкову військову службу” (ст. 335 КК). Спільною ознакою є форма суспільно небезпечного діяння. Зміст же діяння, хоч і відрізняється, і встановити його можна проаналізувавши зміст обов'язку, що покладений на винну особу, обстановку вчинення злочину. Але найпростіший і найкоротший шлях встановити цю відмінність – звернутись до ознак спеціального суб'єкта. Розмежувальними ознаками є ознаки спеціального суб'єкта, зокрема правовий статус особи щодо військового обов'язку, кожного із названих складів злочинів. Розмежування розглядуваних складів злочинів є особливо наглядним прикладом того, наскільки важливим є встановлення моменту початку та моменту закінчення військової служби для того, щоб встановити наявність ознак спеціального суб'єкта того чи іншого з порівнюваних складів злочинів. Відповідні моменти визначаються на підставі закону України „Про військовий обов'язок і військову службу”. „Якщо призовник ухилився від явки до військового комісаріату, відповідальність настає не за скоєння військового злочину, а за статтями, які передбачають відповідальність за ухилення від призову на строкову військову службу” [22, с. 60].

Розглянувши роль суспільно небезпечного діяння як спільної ознаки складів злочинів та складів злочинів і інших правопорушень, потрібно з'ясувати особливості цієї ознаки складу злочину при виконанні нею функцій ознак, за якими відрізняються відповідні склади правопорушень.

Суспільно небезпечне діяння не може бути ознакою, що визначає спеціальний характер норми (специфічною ознакою), якщо така ж ознака (розглядувана як явище) вказана і в загальній нормі. Адже ознака, яка визначає спеціальний характер норми – це ознака, яка конкретизує, уточнює зміст якісно такої самої ознаки загальної норми. Специфічна ознака – це поняття, яке має ширший зміст, але вужчий обсяг порівняно з відповідним (якісно таким самим) поняттям, що відображене ознакою загальної норми. Але всяка конкретизація змісту суспільно небезпечного діяння за кримінальним правом зветься способом вчинення злочину. Під способом вчинення злочину розуміється певний порядок, метод, послідовність рухів і прийомів, що застосовуються особою [4, с. 71]. Таким чином, ознакою, що визначає спеціальний характер спеціальної норми порівняно із загальною може бути не суспільно небезпечне діяння, а спосіб вчинення злочину. А також час, місце, обстановка. Звідси випливає, що

законодавцю, виділяючи спеціальну норму, не варто еквілібрувати у пошуку синонімів, щоб позначити однакові за своєю суттю діяння і тим самим примушувати правозастосувача до надлишкових затрат часу і зусиль, щоб встановити ідентичність змісту суспільно небезпечного діяння, позначеного різними термінами й відповідно подолати перше враження, що відмінність між порівнюваними складами злочинів потрібно шукати саме у змісті суспільно небезпечного діяння. Наприклад, діяння у складі злочину, передбаченому ч. 1 ст. 146 КК виражене за допомогою слів: "незаконне позбавлення волі або викрадення людини". Діяння у складі злочину, закріпленому ч. 1 ст. 147 КК – "захоплення або тримання як заручника". Норми, закріплені у ч. 1 ст. 146 КК та у ч. 1 ст. 147 КК співвідносяться як загальна і спеціальна. Суспільно небезпечне діяння є їхньою спільною ознакою. Ознакою ж, яка визначає спеціальний характер норми, передбаченої ч. 1 ст. 147 КК є мета.

Суспільно небезпечне діяння може виконувати функцію розмежувальної ознаки суміжних складів злочинів. І у виконанні цієї функції роль суспільно небезпечного діяння як особливої ознаки об'єктивної сторони та її складу злочину в цілому є найбільш визначною. Вище на прикладах було показано, як за змістом суспільно небезпечного діяння розмежовуються склади злочинів, збіжною ознакою у яких є форма цієї ознаки складу злочину. Проте, щоб не викликати труднощів у кваліфікації співвідношення диз'юнкції між поняттями, що відображають суспільно небезпечне діяння у суміжних складах злочинів має бути очевидним не лише в ході теоретичного аналізу, а й під час встановлення відповідності реально вчиненого діяння розглядуваній ознаці складу злочину. В.Н. Кудрявцев наголошував на важливому значенні точного описання в законі ознак саме об'єктивної сторони [4, с. 59-65]. Він вказував, що неточне описання цих ознак може призвести до непотрібного і шкідливого розширення меж кримінальної відповідальності або до їх невинновданого звуження, неповне описання ознак об'єктивної сторони ускладнює тлумачення тексту закону.

С.В. Хилюк звертає увагу на багаторічну дискусію щодо розмежування зловживання владою або службовим становищем та перевищення влади або службових повноважень [23, с. 167]. "Одні вчені вважають, - зазначає вона, що перевищення влади або службових повноважень є різновидом зловживання [24, с. 43], відтак відповідні норми співвідносяться як загальна та спеціальна, але для уникнення плутанини при кваліфікації пропонують виключити ч. 1 ст. 365 КК України, оскільки такі дії охоплюються нормою про зловживання владою або службовим становищем [25, с. 155-164; 26, с. 421]. По-іншому до вирішення аналізованого питання підходять О.Ф. Бантишев, В.І. Рибачук. Вони не розглядають наведені норми як конкуруючі, а зазначають, що перевищення влади або службових повноважень відрізняється від зловживання владою або службовим становищем передусім тим, що зловживаючи владою або службовим становищем особа діє в межах своїх повноважень, а при перевищенні явно виходить за межі своїх прав та обов'язків" [27, с. 19]. Не можна погодитись з С.В. Хилюк у наведеному вище трактуванні нею позиції В.Г. Хашева. Цей вчений називав зловживання владою або службовим становищем і перевищення влади або службових повноважень суміжними злочинами, однорідними посяганнями. Немає підстав стверджувати, що він розуміє поняття суміжних складів злочинів, так само як автор цих рядків, проте про можливу конкуренцію між відповідними нормами, принаймні у авторефераті своєї дисертації, він не згадує [28, с. 11-12]. Незважаючи на чіткі роз'яснення з цього приводу у постанові Пленуму Верховного Суду

України №15 від 26 грудня 2003 р. "Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень" (п. 5) і теоретичну зрозумілість того, в чому полягає відмінність між поняттям "зловживання владою або службовими повноваженнями" і "перевищення влади або службових повноважень", складним є визначення суті тих явищ, що відображаються відповідними законодавчими формулюваннями. В багатьох випадках існує об'єктивна складність в процесі кримінально-правової кваліфікації встановити, яка поведінка службової особи охоплювалася її повноваженнями, а яка явно перебувала за їх межами. Тому не дивно, що дослідники виявляють особливу складність для практичних працівників розмежовувати ці склади злочинів (28% опитаних В.Г.Хашевим респондентів вказали на особливу складність розмежування розглядуваних складів злочинів). Цілком обґрунтованою є пропозиція В.Г.Хашева виключити ч.1 ст.365 КК, а поняттю "зловживання владою або службовим становищем" надати широкого змісту, щоб воно охоплювало й дії, котрі полягають у явному виході службової особи за межі своїх повноважень [28, с. 12].

Суспільно небезпечне діяння може бути критерієм відмежування (відмежувальною ознакою) між складами злочинів та складами адміністративних правопорушень, що характеризуються співвідношенням суміжності. Проілюструвати це можна на прикладі складів, передбачених ст.422 КК "Розголошення відомостей військового характеру, що становлять державну таємницю, або втрата документів чи матеріалів, що містять такі відомості" та ст. 212-2 КУпАП "Порушення законодавства про державну таємницю", коли різні суди дали не однакову кримінально-правову оцінку юридично тотожним діянням. Так, Військовим місцевим судом Рівненського гарнізону громадянин С. був визнаний винним у вчиненні злочину, передбаченого ч.1 ст.422 КК України „Розголошення відомостей військового характеру, що становлять державну таємницю, або втрата документів чи матеріалів, що містять такі відомості” за те, що „будучи начальником командного пункту – заступником начальника штабу з бойового управління військової частини... залучив свого підлеглого, який не мав відповідного допуску, до роботи з таємним документом, який містив відомості, що становлять державну таємницю...” [29]. Кримінальна справа щодо нього була закрита на підставі амністії.

А Військовий апеляційний суд Західного регіону заклав за відсутністю складу злочину кримінальну справу щодо громадян К., Ш., В, порушену за тією ж ч.1 ст. 422 КК України. Останні органами досудового слідства звинувачувались в тому, що вони всупереч вимогам конкретних нормативно-правових актів розголосили відомості військового характеру, що становлять державну таємницю, неодноразово допустили до бойового чергування військовослужбовців строкової служби за відсутності у них належно оформлених допусків до державної таємниці. Під час несення бойового чергування і стажування ці військовослужбовці ознайомились із матеріальними носіями таємної інформації і працювали з відомостями військового характеру, що становлять державну таємницю [30]. Верховний Суд України відмовив [31] у задоволенні обґрунтованого, на мою думку, касаційного подання по цій справі на постанову судді Військового апеляційного суду Західного регіону від 12.08.05 [32], поданого державним обвинувачем.

У цій справі органи досудового слідства вважали, що "розголошення відбулось внаслідок ознайомлення з такими відомостями військовослужбовців строкової служби роти управління КП в/ч А0150 під час несення ними бойового чергування

на КП. Туди їх було допущено наказом командувача корпусом на підставі поданих обвинуваченими рапортів, при відсутності належно оформлених допусків контрольними органами до державної таємниці. Під час несення бойового чергування і стажування ці військовослужбовці ознайомились з матеріальними носіями таємної інформації і працювали з відомостями військового характеру, що становлять державну таємницю" [30].

Заперечуючи доводам обвинувачення, Військовий апеляційний суд Західного регіону вказав, що "за змістом диспозиції ч. 1 ст. 422 КК України з об'єктивної сторони цей злочин передбачає розголошення відомостей військового характеру, що становлять державну таємницю стороннім особам". Суд стверджував, що військовослужбовці строкової служби не можуть бути визнані сторонніми особами, яким розголошена військова інформація. Обґрунтовувалося це тим, що призовними комісіями військкоматів були відібрані для проходження військової строкової служби на режимних об'єктах, а також, що вони прийняли військову присягу, де зобов'язались зберігати державну та військову таємницю, пройшли відповідну підготовку і здали заліки на допуск до самостійного несення бойового чергування, а наказом командувача корпусом були допущені до такої роботи. Вищенаведеним суд дав неправильне тлумачення суспільно небезпечного діяння у складі злочину, закріпленого ч. 1 ст. 422 КК, а саме розголошення. Безглуздою і зухвалою через своє протиріччя із законом є позиція суду щодо неможливості визнати військовослужбовців строкової служби сторонніми особами щодо відомостей, які містять державну таємницю. *Quid sit jus, et in quo consistit injuria, legis est definire* [що є право і в чому полягає правопорушення повинен визначати закон] [33, с. 323]. *Judicis est jus dicere non dare* [право судді відправляти правосуддя, а не видавати закони]. За змістом ст. 18 Закону України "Про державну таємницю", яка одним з основних організаційно-правових заходів щодо охорони державної таємниці встановлює спеціальний порядок допуску та доступу громадян до державної таємниці; ст. 22, яка регламентує порядок надання допуску громадянам до державної таємниці, сторонніми особами щодо державної таємниці є усі громадяни, яким не надано допуску до державної таємниці.

Не розгледівши у діях обвинувачених осіб складу злочину, Військовий апеляційний суд Західного регіону, вирішив, що в їхніх діях вбачаються ознаки адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 212-2 КУпАП (в ред. від 11.05.2004 р.). У постанові про закриття кримінальної справи прямо не вказано, наявність якого з дев'яти альтернативних діянь, за які встановлена відповідальність у ст. 212-2 КУпАП, вбачає суд у діях обвинувачених. Проте в ухвалі колегії суддів Військової колегії Верховного Суду України з посиланням на постанову про закриття кримінальної справи сказано: "К., В. і Ш. безпосередньо таємну інформацію, якою вони володіли, не розголошували, а відповідно до наказів командувача корпусу протиповітряної оборони залучили до несення бойового чергування військовослужбовців, які належно оформлених допусків контрольних органів до державної таємниці не мали, тобто своїми діями порушили вимоги Закону України "Про державну таємницю" щодо порядку допуску та доступу громадян України до державної таємниці, а тому в їх діях убачаються ознаки адміністративного правопорушення" [31]. Таким чином, можна припустити, що йдеться про діяння, передбачене п. 5 ст. 212-2 КУпАП: порушення встановленого законодавством порядку надання допуску та доступу до державної таємниці. При цьому ні суд апеляційної, ні суд касаційної інстанцій не зауважив, що відповідно

до ст. 22 Закону України "Про державну таємницю" обвинувачені за своїми посадами не є особами, до компетенції яких входить надання допуску до державної таємниці. А тому вони не можуть порушити порядку надання такого допуску. Відповідно ж до ст. 27 Закону України "Про державну таємницю" передумовою доступу до державної таємниці є наявність у громадянина допуску до державної таємниці, або зайняття ним посади, передбаченої у ч. 4 цієї статті. Там перелічені найвищі державні посади. Військовослужбовці строкової служби, навіть після прийняття присяги, аж ніяк не охоплюються колом цих посад.

Таким чином, Військовим апеляційним судом Західного регіону та колегією суддів Військової колегії Верховного суду України неправильно, всупереч закону витлумачено не лише суспільно небезпечне діяння, як ознаку складу злочину, передбаченого ч. 1 ст. 422 КК, а й діяння, зафіксоване у п. 5 ст. 212-2 КпАП, і в зв'язку з цим здійснено неправильне відмежування складу злочину від складу адміністративного правопорушення, що потягло неправильний результат кримінально-правової кваліфікації.

Непряме значення суспільно небезпечного діяння у розмежуванні складів злочинів може виявлятися в тому, що часто зміст суспільно небезпечного діяння вказує на зміст суспільно небезпечних наслідків, зафіксованих у диспозиції статті Особливої частини КК за допомогою оціночного поняття, оскільки ці наслідки, як зауважував В.Н. Кудрявцев повинні бути однорідними з вчиненим злочинним діянням і становити собою реалізацією тієї безпеки, через яку ця дія (бездіяльність) заборонені [4, с. 163]. Такий підхід успадкований і іншими авторами [34, с.100; 35, с. 131–134]. Суспільно небезпечне діяння не лише визначає зміст інших ознак складу злочину, наприклад, об'єкта, суспільно небезпечних наслідків, а й визначає їхню роль у розмежуванні складів злочинів. Наприклад, форма вини може бути розмежувальною ознакою лише в тому випадку, коли у суміжних складах злочинів збігається зміст суспільно небезпечного діяння.

Наведені положення свідчать, що переважна більшість проблемних питань розмежування складів злочинів, а також відмежування складів злочинів від складів аналогічних адміністративних правопорушень обумовлені недосконалістю закону. Формулюючи диспозиції відповідних статей КК та КУАП законодавцем часто не звертається увага, що їх належить оцінювати на предмет визначення співвідношення з врахуванням діалектичних категорій явища і сутності, форми і змісту.

1. Куринов Б.А. Научные основы квалификации преступлений. Москва: Изд-во Московского университета, 1984. – 181 с.
2. Малинин В.Б. Объективная сторона преступления / В.Б. Малинин, А.Ф. Парфенов. – СПб, Изд-во Юридического института (Санкт-Петербург), 2004. – 301 с.
3. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник / [Ю.В. Александров, В.І. Антипов, М.В. Володько та інші]; за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. – Видання 4-те, переробл. і доповн.– Київ: Атіка, 2008. – 376 с.
4. Кудрявцев В.Н. Объективная сторона преступления. – Москва: Госиздат юридической литературы, 1960. – 243 с.
5. Бойко А.И. Преступное бездействие / А.И. Бойко. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2003. – 320 с.
6. Тимейко Г.В. Общее учение об объективной стороне преступления / Г.В. Тимейко. – Ростов н/Д, 1977. – 215 с.

7. Уголовное право России. Общая часть: учебник для вузов в 2-х томах / [А.Э. Жалинский, А.Н. Игнатов, Т.А. Костарева]; отв. ред. – д-р юрид. наук, проф. А.Н.Игнатов, д-р юрид. наук, проф.Ю.А.Красиков. – М.: НОРМА – ИНФРА-М., 1998. – 639 с..
8. Благов Е.В. Применение уголовного права (теория и практика). – СПб.: Юридический центр Пресс. – 2004. – 505 с.
9. Кудрявцев В.Н. Общая теория квалификации преступлений / В.Н. Кудрявцев. – Москва: ЮРИСТЪ., 1999. – 304 с.
10. Фесенко Е.В. Смежные составы преступлений и их разграничение / Е.В. Фесенко //Проблемы правоождения. – 1988. – Вып.49. – С.117.
11. Тарарухин С.А. Квалификация преступлений в судебной и следственной практике / С.А. Тарарухин. – Киев: Юринком. – 1995. – 208 с.
12. Бурчак Ф.Г. Квалификация преступлений / Ф.Г. Бурчак. – Изд. второе, дополн. – Киев: Изд-во полит. литер. Украины, 1985. – 120с. – С. 37.
13. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник / [Г.В. Андрусів, П.П. Андрушко, В.О. Беньківський]; за ред. П.С. Матишевського, П.П. Андрушка, С.Д.Шапченка. – Київ: Юрінком Інтер, 1997. – 512 с.
14. Бахуринська О.О. Кримінально-правова характеристика порушення вимог законодавства про охорону праці: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08. / Олена Олександрівна Бахуринська. – Київ : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2007. – 20 с.
15. Практика розгляду судами кримінальних справ про злочини, пов'язані з порушенням вимог законодавства про охорону праці // Вісник Верховного Суду України. – 2007. – №7. – С.23-29.
16. Вирок Військового апеляційного суду центрального регіону України від 23 червня 2005 р. м. Львів, постановлений судом у складі: головуючого – полковника юстиції Загоруйка В.В., суддів – полковника юстиції Горбенка Г.Я. та майора юстиції Ткачука О.С.
17. Задоя К.П. Кримінальна відповідальність за перевищення влади або службових повноважень (ст.365 КК України): автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08. / Костянтин Петрович Задоя. – Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2009. – 16 с.
18. Науково-практичний коментар до кримінального кодексу України: За станом законодавства і постанов Пленуму Верховного Суду України на 1 грудня 2001 р. / За ред. С.С.Яценка. – К.: А.С.К., 2002. – 936 с.
19. Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи: постанова Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 2008 р. №5 //Вісник Верховного Суду України. – 2008. - №7 (95).
20. Брич Л.П. До питання про спільні ознаки складів злочинів //Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична / Л.П. Брич. – Львів, 2008. – Вип.2. – С.220-236.
21. Брич Л.П. Проблеми диференціації відповідальності за посягання на довкілля //Запобігання та протидія органами прокуратури злочинам проти довкілля.: матеріали семінару Генеральної прокуратури України, 11-12 жовтня 2007 р., м. Дніпропетровськ / Л.П. Брич. – Дніпропетровськ: Генеральна прокуратура України. – С.31-38.
22. Носик О. Визначення суб'єкта військового злочину / О. Носик //Вісник прокуратури. – 2000. – №4. – С.59-62.
23. Хилюк С.В. Розвиток науки кримінального права України після відновлення її державної незалежності (питання Особливої частини): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. / Хилюк Світлана Володимирівна – Львів, 2007. – 304 с.

24. Андрушко П.П., Стрижевська А.А. Кримінально-правова характеристика окремих злочинів у сфері службової діяльності //Законодавство України. Науково-практичні коментарі. – 2005. №10. – С.31-78.
25. Хашев В.Г. Шляхи вирішення проблем відмежування зловживання владою або службовим становищем від перевищення влади або службових повноважень //Вісник Запорізького юридичного інституту. – 2004. - №1. – С.155-164;
26. Хавронюк М.І. Довідник з Особливої частини Кримінального кодексу України / М.І. Хавронюк. – К.: Істина, 2004. – 504 с..
27. Бантишев О.Ф., Рибачук В.І. Відповідальність за злочини у сфері службової діяльності: Питання кваліфікації злочинів, передбачених розділом XVII Кримінального кодексу України.- К.: Концерн „Видавничий Дім „Ін Юре”, 2003. – 116 с.
28. Хашев В.Г. Кримінальна відповідальність за зловживання владою або службовим становищем: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08. / Вадим Георгійович Хашев. – Дніпропетровськ: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2007. – 20 с..
29. Постанова про закриття кримінальної справи. 19 січня 2005 р. м. Рівне. //Архів Управління Служби Безпеки у Львівській області за 2005 р.
30. Постанова про закриття кримінальної справи, постановлена 12 серпня 2005 р. суддею військового апеляційного суду Західного регіону Давидченком В.А., м. Львів //Архів Управління Служби Безпеки у Львівській області за 2005 р.
31. Ухвала колегії суддів Військової колегії Верховного Суду України від 5 жовтня 2005 р. //Архів Управління Служби Безпеки у Львівській області за 2005 р.
32. Касаційне подання (в порядку ч.1 ст.383, ч.3 ст.384 КПК України) //Архів Управління Служби Безпеки у Львівській області за 2005 р.
33. Латинские юридические изречения / Автор-составитель проф. Е.И.Темнов. Москва: Экзамен. – 2003. – 384 с.
34. Винокуров В.Н. Объект преступления: теория, законодательство, практика / В.Н. Винокуров. – Москва: Юрлитинформ, 2010. – 224 с.
35. Чеботарьова Г. Загальні проблеми кримінально-правової оцінки тяжкої шкоди як змісту суспільно небезпечних наслідків злочинів у сфері медицини / Г. Чеботарьова // Підприємництво, господарство і право. – 2010. – №5. – С.131 – 134.

ЗНАЧЕНИЕ ОБЩЕСТВЕННО ОПАСНОГО ДЕЯНИЯ В РАЗГРАНИЧЕНИИ СОСТАВОВ ПРЕСТУПЛЕНИЙ И ОТГРАНИЧЕНИИ ИХ ОТ СОСТАВОВ АДМИНИСТРАТИВНЫХ ПРАВОНАРУШЕНИЙ

Л.Брыч

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко
ул. Университетская, 1, 79000, г. Львов, Украина*

Рассмотрены функции, которые могут быть свойственны такому признаку объективной стороны состава преступления как общественно опасное деяние в процессе разграничения составов преступлений и отграничении их от составов административных правонарушений.

Ключевые слова: общественно опасное деяние, состав преступления, разграничение составов преступлений, отграничение составов преступлений от составов административных правонарушений.

**MEANING OF SOCIALLY DANGEROUS ACTION
IN CRIMES COMPOSITIONS DELINEATION
AND THEIR DISSOCIATION FROM ADMINISTRATIVE
INFRACTIONS COMPOSITIONS**

L. Brych

*Ivan Franko National University of Lviv,
Universytetska Str. 1, UA – 79000 Lviv, Ukraine*

The article highlights the functions, attributing to such a feature of crime composition objective side as socially dangerous action in the process of crimes compositions delineation and their dissociation from administrative infractions compositions.

Key words: socially dangerous action, crime composition, crimes compositions delineation, crimes compositions dissociation from administrative infractions compositions.

Стаття надійшла до редколегії: 09.03.2011

Прийнята до друку: 30.03.2011